

FÖLDES PETRA

Beszámoló a Közös nevező konferenciáról

1990 óta minden új kormány az elődjének tulajdonított oktatáspolitikai megtagadásával és részleges felszámolásával kezdte működését, új jövőképet hirdetett, és új alapokra kívánta helyezni az ágazat működését, olykor egy kormányzati cikluson belül több ízben is. [...] A pedagógusok és a szülők régi óhaja, hogy az oktatás ügyét függetlenítsék a politikai játszma mindenkori állásától. A Karátson Gábor Kör ezért szakértői munkacsoport létrehozását kezdeményezi, amely kidolgozná az oktatásügyi közmegegyezés pontjait.

Így kezdődik a Karátson Gábor Kör konferenciára invitáló felhívása. A 2017. február 24-én megrendezett tanácskozást komoly szakértői egyeztetés előzte meg:¹ a felkért előadók és hozzászólók egy workshop keretében átgondolták, egyeztettek a Lányi András és Setényi János által összeállított vitaindító anyaggal kapcsolatos reflexióikat, hogy a konferencián a konszenzuskeresés igényével ütköztessék őket. A fentebb már idézett vitaindító az alábbi témákat emeli ki a szükséges közmegegyezés tárgyaként:

1. Mindenekelőtt a közoktatás céljáról kell egyetértésre jutni!
2. A legfontosabb innováció az oktatásügyben a pedagóguspálya vonzerejének növelése, a pedagógiai munka színvonalának javítása!
3. A sikeres oktatásirányítás záloga a kölcsönösségen alapuló, érdemi együttműködés a szakigazgatás, a pedagógustársadalom és a szülők között.
4. A közoktatás tartalmi szabályozását mentesíteni kell a kormányzati ciklusokként ismétlődő, szakmailag előképzítetlen rögtönzések befolyásától!

5. Felzárkóztatás és tehetséggondozás az iskolarendszer két alapvető társadalompolitikai feladata!
6. A felkészülés a környezeti világválság kihívására nem egy kérdés a sok közül: ezen múlik civilizációnk fennmaradása!

A több mint száz fő részvételével lezajlott konferencia plenáris ülésének levezető elnöke *Réthelyi Miklós* professor emeritus, az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottságának elnöke megnyitójában a tanácskozási munkaértekezlet-jellegét emelte ki. *Ikotity István* LMP-s országgyűlési képviselő bevezetőjében hangsúlyozta: anélkül, hogy különböző ideológiákat próbálnánk összeolvasztani, lehetséges és szükséges a közös pontok keresése, s ezzel a célkitűzéssel hozták létre ezt a konferenciát.

Setényi János címzetes egyetemi tanár *Oktatási reformok és egyensúlytalanság* címmel, 25 év oktatási reformjairól és azok következményeiről szolt: a folyamatos reformkényszert a radikális modellek kormányzati ciklusok szerinti váltogatása, egyfajta STOP – GO működésmód tartotta fenn, amit a mindenkori kormányzati

¹ A részletekről az egyeztetési folyamatban részt vett szakértők beszámolóiból tájékozódunk.

erők értelmiségi mítoszai (ideológiái) tápláltak (ilyen volt az „államtalanítás” és az önfeljesztő iskolák, majd épp a teljes körű államosítás mítosza). Meglátása szerint ezért szükséges a célok meghatározásának dezideologizálása (a *helyes álláspont* érvényesítése helyett a *hatékony*

oktatás megvalósítása kerüljön középpontba).

A szakpolitika-alkotás során szét kell választani a politikai és közigazgatási szinteket; a döntéseket megfelelő egyeztetés után

és a felelősség megosztásával kell meghozni, s nem utolsó sorban kellő előrelátással, hogy a munkabéke, a stabilitás helyreálljon. S mert mindez nem megy egy pillanat alatt, el kell köteleződni a folyamat végigviteléhez szükséges kitartó munka mellett.

Aáry-Tamás Lajos, az oktatási jogok miniszteri biztosa a közoktatás feladatáról beszélt. Jogászként a művelődéshez való alkotmányos alapjogból és a szintén alaptörvényben rögzített tankötelezettségéből kiindulva úgy látja, hogy a közoktatás:

közszolgáltatás. Ennek megfelelően a róla szóló vitából senki sem zárható ki. Meglátása szerint a közoktatás ügyének gyenge kormányzati és társadalmi

pozícióját az okozza, hogy nincs egy erős, konszenzusos válaszunck arra a kérdésre, hogy *miért oktatunk*. Enélkül számos oktatással kapcsolatos probléma lóg a levegőben; ha nem világos, hogy a többségi iskola és a többségi tanuló *hová tart*, értelmezhetetlenné válik a felzárkóztatáspolitikai, s ugyanez a helyzet az inklúzióval is, nem beszélve a tehetségpolitikáról, amit szintén

ehhez az általános küldetéshez képest kellene elhelyezni. *Aáry-Tamás* az oktatással kapcsolatos közérthető és konszenzusos nemzeti alapvetések két példáját idézi.

Az egyik a finn reform elindítását megalapozó „Milyenek legyünk mi, finnek?”

vita két konklúziója: „A garázsokban bütykölőket hívjuk be az oktatásba.”, illetve „Nem hagyhatjuk a szüleinket meghalni anélkül, hogy megtanulnánk, amit ők tudnak.” A másik az a török kollektív

bölcsesség, amelyet először egy egyszerű török asszonytól hallott: „Az oktatás a civilizáció hídja; az egyik pillére a múltban van, a másik a jövőben, s rajtunk múlik, hogy a gyerekek átjussanak rajta.” (Hozzáteszem, ez utóbbi mondatot azóta én is hallottam egy nemzetközi workshop török résztvevőjétől.)

Lányi András Miképpen lehetséges egyetértés, amikor nincs? című előadásában exponálta a résztvevők felelősségét.² Ezt követően *Réthelyi Miklós* azzal a gondolat- tal bocsátotta útjára a konszenzuskereső

párbeszédet, hogy az *educatio* szó jelentése *ki- vezetés* (a barbárságból); itt és most módunk van együtt keresni a választ arra a kérdésre, hogy *hova vezet be?*

A konferencia egészének tükrében látható, hogy a plenáris előadások „működtek”: mintát adtak, meghatározták a rendezvényen érvényes hangot, ami – kevés kivételtől eltekintve – az egész nap során jellemezte a hozzászólók megnyilvánulásait. Bár mindvégig ott motoszkált a kérdés, hogy miféle konszenzus jöhet létre egy ennyire irányított helyzetben, ráadásul úgy,

nincs egy erős,
konszenzusos válaszunck
arra a kérdésre, hogy miért
oktatunk

szükséges a célok
meghatározásának
dezideologizálása

² Lányi András előadása rovatunk első írása.

hogyan emlékeztető jegyzeteket maguk a folyamatban erősen érintett szervezők készítik, a kulturált, konstruktív hangnem a kételkedés ellenében hatott. Miközben egyre kevésbé látszott, hogy mi lesz, mi lehet mindebből (s ezek a kételyek később, a rendezvény utóélete során sem oldódtak), akkor és ott sokan éreztük úgy, hogy ami velünk, közöttünk történik, az jó, megerősítő, előremutató.

A plenáris előadásokat követően a szervezők négy szekciót szerveztek a nagy témakörök részleteinek meg tárgyalására.

A PEDAGÓGUSOK HELYZETÉNEK ELEMZŐ SEKCIÓBAN

Nahalka István oktatáskutató és *Maruzsa Zoltán*, az Oktatási Hivatal (éppen leköszönő) elnöke tartott vitaindítót. A pedagógusok életkörülményeit bemutató grafikonok mintha nem ugyanarról a valóságról szóltak volna: míg *Nahalka* a pedagógusok jövedelmének a nemzetgazdasági átlaghoz, illetve a szellemi foglalkozásúak keresetéhez képesti elmaradását mutatta be, *Maruzsa Zoltán* a pedagógusbérek emelkedését. Az életpályamoddell és pedagógus-értékeléssel kapcsolatban is markáns volt közöttük a véleménykülönbség: míg *Nahalka* szerint az értékelésnek az egyén helyett az intézményre kellene koncentrálnia, a pedagógusok minősítési rendszerére pedig nincsen szükség, addig *Maruzsa* szerint az életpályamoddell jól kezeli a teljesítmények differenciált értékelé-

a nem szakos tanfelügyelők kiváltotta értetlenség és indulat

két szélsőséges politikai irány között

sének, a pályaelhagyásnak, a kiégésnek, illetve a pedagóguspálya vonzerejének problémáit. *Bajkó Judit*, a Szilágyi Erzsébet Gimnázium igazgatója felkért hozzászólóként a pedagógusok valóságát, az iskolai hétköznapokat, azok számos nyomasztó

terhét hozta el a konferenciára, s Chaplin *Modern idők* c. filmjének részletével illusztrálta a beszámolóját. Szintén iskolaigazgatóként, s még inkább pedagógusként nyilvánult

meg *Horváth Péter*, a Nemzeti Pedagógus Kar elnöke, aki, miközben szenvedélyesen beszélt a pedagóguspálya szépségéről, aggodalmát fejezte ki a szakma elöregedése miatt, és olyan anomáliákra hívta fel a figyelmet, mint az iskolai autonómia felszámolódása, a tanfelügyeleti látogatások diszszonanciái (a nem szakos tanfelügyelők kiváltotta értetlenség és indulat), illetve a pedagógusbérek számításának újbóli elszakítása a minimálbértől. A közönség hozzászólásaiban is az autonómia, az életpályamoddell és az intézményértékelés kérdései voltak a visszatérő elemek.

AZ OKTATÁSIRÁNYÍTÁS ÉS INTÉZMÉNYHÁLÓZAT SEKCIÓBAN³

Sáska Géza előadása a közös nevező kérdése a hatalommegosztás vonatkozásában, annak helyében és mértékében szándékozott megtalálni. Közelebbről a közös nevezőt két szélsőséges politikai irány között kereste, a két politikai irányt két korszakkal azonosítva. Eszerint az 1985–2010 közötti időszakra az öngigaz-

³ A szekció két előadásának összefoglalóját Imre Anna készítette.

gatási elv mentén történő irányítás volt jellemző, ami eltérést jelentett a korábban megkezdett úttól, a 2010 utáni évek pedig visszatérést hoztak ehhez az elhagyott úthoz. Az eltéréseket ezen korszakok összevetésével mutatta be. Kérdése: Meg lehet-e az ingát középen állítani, vagy fennmarad a „ki kit győz le” szakmapolitikai stratégia? Az előadás összehasonlította a két kijelölt korszak főbb jellemzőit (az alapfilozófiát; az állam berendezkedését, azaz az igazgatást; a kötelező és nem kötelező feladatok megosztását, illetve a finanszírozást) és az oktatási rendszer legfontosabb feladatainak eltérő megoldásait (a tankötelezettség teljesítését, a tananyag szabályozását; az iskolai autonómia és az intézményi értékelés megvalósítási módjait). Összegzésében az előadó a közös nevező lehetőségét az alábbi szükségletekben látta: a társadalmi különbségeknek az iskolákon belül és nem az iskolák között kellene leképeződniük; a szabályozásnak eltérő módon kellene alakulnia az iskolázás egyes szintjein működő iskolák (általános, ill. középfokú iskolák) esetében; a tananyag-szabályozásnak a „társadalmi közepet” kellene céloznia, megoldást kínálva az ennél jobban és rosszabbul teljesítők számára is; a hatásköröket a döntések, a finanszírozás és a felelősség együttes figyelembevételével át kell rendezni; kerüljön sor az iskolarendszer szerkezetének újragondolására, illetve az oktatási rendszer egyes pontjain kilépő tanulók számára szükségesnek gondolt kimenet, elvárható tudás és neveltségi szint átgondolására is.

Imre Anna előadása egyetlen témával foglalkozott: a hazai közoktatásban régóta megoldandó problémaként értelmezett kistéleplési iskolák ügyével. A kistéleplési iskolák kérdésével kapcsolatban több oldalról is azonosíthatóak problémák:

ilyen az iskolafenntartás, a finanszírozás, a társadalomszervező erő, az eredményesség. Az előadás ez utóbbit kiemelve azt mutatta be, hogy a kistéleplési iskolák eredményessége az ország egyes területein nagyon eltérő, következésképp az eredményesség láthatóan nem az iskolák és székhelytelepüléseik méretétől függően alakul, hanem tanulók társadalmi összetételén múlik. A tény felhívja a figyelmet arra, hogy sok esetben nem lehet egy-egy kérdésről közelebbi elemzés, differenciálás nélkül dönteni.

A TEHETSÉGGONDOZÁS, FELZÁRKÓZTATÁS CÍMŰ SZEKCIÓBAN

A vitaindítót tartó *Lannert Judit* oktatáskutató azzal kezdte, hogy már a terminológia is kérdéses, hiszen a címben szereplő

az iskola nem tud
szembemenni a társadalmi
folyamatokkal

fogalmak valamifajta eleve elrendeltséget tükröző kategóriák. Előadásában azt a problémát járta körül, hogy a PISA-mérések tanúsága szerint Magyarországon az iskolai telje-

sítményben meghatározó a családi háttér szerepe. Miközben kutatási eredményekkel és tereptapasztalatokkal érvelt a személyre szabott pedagógiák mellett, bemutatta a hazai rendszer működésében a spontán szegregáció irányába ható folyamatokat. Ehhez kapcsolódott *Vajda Zsuzsanna* egyetemi tanár vitaindítója, aki szerint az iskola kontextusáról is beszélni kell: az iskola nem tud szembemenni a társadalmi folyamatokkal, az integráció nem működik a többség ellenállása mellett, ezért nem lehet dogmát csinálni abból, hogy a különböző háttérű gyerekek egy iskolába járjanak. *K. Nagy Emese* felkért hozzászólóként szá-

molt be a Komplex Instrukciós Programnak a státuszkezelésben (az eltérő háttérű tanulók támogatásában) játszott szerepéről. A vitaindítót követő beszélgetésben mozaikszerűen állt össze az eltérő szükségletű gyerekek támogatásával kapcsolatos szempontrendszer: szóba került a pályaaorientáció, a személyes támogatás (mentorálás), a fejlesztő pedagógiának a többségi oktatásban betöltött szerepe, a gyógypedagógia és a gyógypedagógiai diagnosztikai rendszer, a tanárok támogatása. Ahogy az újabb és újabb szempontok és konkrét területek bevonódtak a vitába, úgy vált a kezdetben masszívnak tűnő szembenállások után egyre gyümölcsözőbbé a diskurzus, igazolva *Setényi János*nak a plenáris előadásban elhangzott gondolatát a folyamatok dezideologizálásáról.

[A *Tartalomfejlesztés: tanterv, tankönyv, tananyag* című szekcióban *Gloviczki Zoltán*, a PPKE Tanárképző Központ vezetője, *Arató László*, a Magyar tanárok Egyesületének elnöke, illetve *Victor András*, az ELTE PPK főiskolai tanára tartottak előadást. Ezeket élénk, szerteágazó vita követte; összesen 30 hozzászólás hangzott el.⁴]

A szekcióviták anyagával a felkért szakértők dolgoztak tovább, megalkotva a *Közös nevező* című szöveg javasolt változatát. Ezt az anyagot a konferencia regisztrált résztvevői március közepén megkapták véleményezésre, ám innentől kezdve az anyag nem sokat változott a nyilvánosságra kerülésig. Április 1-én a Magyar Nemzet Online-on,⁵ majd április 4-én sajtótájékoztatón mutatták be az elkészült dokumentumot.⁶

Az azonban nem teljesen egyértelmű, hogy milyen további sorsot szánnak a kezdeményezés elindítóinak az elkészült anyagoknak, erről ugyanis némiképp ellentmondásos a kommunikáció. *Lányi András* írja a regisztrált résztvevőknek szóló levélben:⁷

Nem az a célunk, hogy a vitákat lezárjuk, csak hogy egy közös szakmai minimumot megállapítsunk, amit az oktatásügy mindenkorai irányítói szerintünk nem hagyhatnak figyelmen kívül.

A sajtótájékoztatóra azonban így invitálnak a szervezők:

„Megvan a közös nevező!” A Párbeszéd Házában február 24-én rendezett konferencián és az ezt követő műhelymunka során a különféle meggyőződések képviselőinek sikerült közös nevezőre jutniuk. A tervezetet – mely a *kgkor.hu* honlapunkon megtekinthető – a parlamenti pártokkal kívánjuk elfogadtatni, és szeretnénk megnyerni hozzá a pedagógus szervezetek támogatását.

Született tehát egy anyag, aminek a pusztán létezésén túl a létrejöttének módja – a különböző szakmai, szakpolitikai csoportokhoz tartozó szakértők közös erőfeszítése – a legnagyobb erénye. Ám létrejöttének körülményei egyúttal a korlátai is, ha a folyamatot lezártunk tekintjük. Hiszen ami itt megszületett, az (az aláírások szerint) nem több, mint tizenhárom jeles felkért szakember és a szervezők, továbbá még vagy száz iskolaügyekben járatos, iskolával foglalkozó, iskolában dolgozó értelmiségi

⁴ A szekció felszólalásainak részletes összefoglalója Napló rovatunkban, a 136. oldalon olvasható.

⁵ Letöltés: <https://mno.hu/belfold/fuggetlenitenek-a-partoktol-az-oktataspolitika-alapelveit-2392785> (2017. 05. 31.)

⁶ A *Közös nevező* című dokumentum a rovat következő írása.

⁷ A szerkesztőség munkatársai regisztrált résztvevőként vettek részt a konferencián.

konszenzusa. Nem tekinthető késznek a szöveg azért sem, mert a felhívás szerint mindenekelőtt a közoktatás céljáról kell egyetértésre jutni, erre a kérdésre pedig

a záró dokumentum nem reflektál (vagy ha mégis, a húszpontos anyag 16. pontjában

mindenekelőtt a közoktatás céljáról kell egyetértésre jutni

konszenzuskereső mozgalom kezdetének látni.

eldugott gondolatokat nehéz alapvetésképp értelmezni). Épp ezért volna jó a Közös nevező nem végeredménynek, hanem egy széleskörű



Mezőtúr, egykori iskolaváros

Már a boxedzés (és előtte a tüdőszűrő) is elköltözött, a fű viszont nő. Az úgynevezett színpados iskola az Újvárosban, ahol még kisiskolásként én is felleptem a zeneiskolával, és ahol felnőttként megnézhettem az újvárosi alsósok Óz-előadását.



Ez az alsó tagozatos épület is üresen áll néhány éve. Valaha itt volt a tantestületi évzáró főzés is. A Kossuth Iskolának volt itt alsós terme és ebédlője.